Панто Стевић
ТУЂИ ЖИВОТ

Срели смо се на платоу испред Умјетничке галерије, гдје је незаинтересовано посматрао партију шаха групе пензионера. Након краћег поздрава и распитивања за „јуначко" здравље Мића рече: – Нема ми данас мог другара Милутина, не знам шта је с њим, па сам, право да ти кажем, к'о глуво куче. Иначе нас двојица скоро сваке недјеље прошетамо сат-два, прућаскамо о свему и свачему и тако убијемо вријеме до ручка. –

Мића је иначе одрастао и зрео човјек, висок, стамен, тамне и преплануле пути на коме је ћуд гламочке висоравни годинама издашно остављала своје трагове. Црну косу му је одавно оросило иње, али чекињасте обрве још увијек одолијевају бјелини, заштићујући крупне, сиво-плаве и увијек веселе очи. Двије дубоке боре око уста развлаче лице у благи осмијех и дају му неку благост и смиреност, тако да сваки сусрет с њим се доживљава драгим и пријатним. Право име му је Миодраг, али су га још у дјетињству из миља назвали Мића, и како онда тако и данас. – Могу ли ја данас бити Милутин? – нашалих се. – Наравно, врло радо, само ако си расположен – одговори са осмијехом.

Дан је био као измишљен. Послије неколико кишних и прохладних дана, коначно топло априлско пријеподне. Сунце је крунило своје топле зраке и расипало их по крошњама липа и кестена које су тек напола олистали, стварајући трепераво шаренило на сувим и чистим плочницима.

Спустили смо се поред „Паласа" до Тржнице, снабдјели се сјеменкама бундеве да се успут нечим забавимо, прошли кроз Кастел на десну обалу Врбаса и упутили се стазом према Ребров-

цу, коју, због на њој најбројнијих пензионера, популарно називају „стазом слонова”. Набујали Врбас је журно промицао поред стазе додирујући врхове савијених грана тек олисталих жалосних врба, преплавивши испод њих зелене тратинчице, мјеста која су будила успомене и сјећања на давне средњошколске дане.

Иако се дуго познајемо, нисмо се често сусретали, тако да један о другом нисмо баш много знали. Након уобичајеног разговора о времену и здрављу, Мића ме упита - Богати, које ти оно бијаше годиште? Рекох му ја, уз напомену да сам уствари годину дана старији, јер су ме уписали у нову годину, иако сам рођен концем претходне, да због ето тих неколико дана не бих ишао у војску годину дана раније. – Видиш, интересантно, код мене је такође нешто слично, само што сам ја уствари млађи него што ми је записано, и то за скоро годину-ипо дана. – А који је у тебе разлог био? Упитах. – Е, мој пријатељу то је дуга прича коју до сада нисам никоме испричао и коју ни ја до прије неколико година нисам знао. – Ако пара немамо, времена бар имамо, причај – рекох, и теби ће бити лакше ако тајну с неким подијелиш – соколио сам га.

Додуше, ти си умјетничка душа, илити човјек од пера, како ви писци то кажете, па би те то могло и интересовати. Сједосмо на оближњу клупу поред Врбаса и Мића се одвеза:

Прије непуних пет година мајка ми је још била жива, али остарјела и оронулог здравља. Ухвати прилику кад су се друга чељад разишла свак својим послом и обавезама па ме зовну и тихим, смиреним гласом рече: – Журиш ли ти, сине, некуд? – Не журим, мајко, рекох, зашто питаш? – Е онда сједи, морам ти нешто рећи. – Добро, мајко, рекох и сједох. Она поче: - Сине, Мића, видиш и сам, године су притисле, снага помало издаје, ваља Богу на исповијед, и нека, све у своје вријеме, право је да и ту има неког реда. Али ти морам нешто рећи што сам годинама тајила у себи и мислим да је коначно дошло вријеме да ти кажем. – Шта је, реци мајко, још више ми се пробуди радозналост. – Само сједи и слушај. Сркну још један гутљај каве и дрхтавом руком спусти шољицу на стол.

Ти си сада зрио човјек, Имаш своју породицу и ’вала Богу сви сте живи и здрави па се надам да ти то сад неће ни у чем сметати.

Видиш, сине, ти знаш да смо ми, док смо живјели у нашем крају, имали горе на Пландишту подно Шатора доста земље, шуме и пашњака. Истина, ти нијеси никад горе одлазио, али си сигурно чуо за то. Имали смо горе и дрвену колибу, лијепу и чврсту и торове за благо. Некада се горе напасала стока цијело љето и до касно у јесен и живјело малтене к’о код куће. А онда је дош’о онај проклети рат, онај други, не овај сада. Ти се још нијеси био ни родио. Отац ти је отиш’о у партизане. Код куће смо остали само баба Станија, ја и једно мушко дијете са непуну годну дана. – Ту јој глас опет мало задрхта. Застаде и да мало добије на времену поче превезивати мараму на глави, да би једним крајем овлаш прешла преко зацаклених очију. Настави: – Наишла је офанзива. Причало се усташе и Нијемци иду редом и здраве и способне одводе у ропство, а нејач и старо кољу и убијају, куће пале и све уништавају. Народ је почео да бјежи, куд ко. Ко је имао кога према Бањој Луци, неко и даље. Ми нијесмо знали куда ћемо. Баба предложи да идемо на Пландиште. Горе, каже, никад није ступила ничија туђа нога, нити ће ступити, јер због даљине и врлети неморе никакво возило, а пјешке се није ни имало ради чега. Планина је то и пустош без иђе икога.

Старије се тада морало слушати. На брзину смо упрегли волове у дрвена кола, натоварили оно најнужније, покриваче, пресвлаку, неколико врећа кромпира, жита и брашна, сланине, соли, нешто суђа и коју алатку. За кола смо привезали једну краву и кренули, Бога молећи да успијемо. Вријеме је било мирно, сунце је нагињало смирају и већ се ’ватао први мрачак. Знали смо да крећемо у ноћ, али времена за чекање није било. Кад смо се испели на Глоговац изнад Халапића, ноћ је већ била увелико обладала. Али и вријеме се почело јогунити. Прво је нестало мјесечине, све слабије се видјело. Само се кад погледаш брду помало сјерило између грана дрвећа. Кад смо погледали у прав-

цу нашије кућа, на небу се видјела нека црљен помијешана са густим димом. Знали смо шта се десило и Богу за'ваљивали што смо на вријеме измакли. Тој смо мало одморили и наставили даље журећи да пријеђемо узбрдицу и ватимо се висоравни.

Ја сам водила волове а баба је сједила на колима и држала дијете на крилу. Није прошло ни пола сата кад се небо проломило. Прво се чула нека подмукла тутњава, онда је шума почела да јечи, стабла су се савијала под налетима вјетра, није се видио прст пред оком . Муње су сијевале сустижући једна другу и потпуно нас засљепљивале, а громови су грували као да се земља растаче. Онда је саставила киша из неба, из земље. Све се расквасило, поклизало, пута и онако није било, нити се могло напријед натраг.

У једном моменту муња забљесну и не стиже ни да се угаси а гром пуче, рекло би се, у саму руду од кола. Волови се уплашише, Зекоња суну на Мркоњу, овај се оклизну и паде, кола се преврнуше, скомадаше се и баба и дијете, а вреће и кола по њима. Шпице на јарму попуцаше, тељизи испадоше а волови један преко другог замакоше у шуму. Чу се дјечији плач, ја врисну, али тутњава грома надјача и јаук и вриску, помјеша све у јеку и однесе даље низ планину. Ту опет мало застаде. – Колико сам пута у животу у сну проживљавала те тренутке, будећи се од зноја мокрија од тадашње кише. И кад сам на једвите јаде успјела извући испод кола бабу и дијете било је касно. Моје прво дијете, мој јединац, мој Миодраг био је мртав. – Како Миодраг? – Да, Миодраг, и њему је било тако име. Колико сам молила Бога да и мене узме, призивала громове да у мене пукну и прекрате мој бол и муке моје. – А баба, шта је било са њом? – Она се само мало угрувала, али се брзо опоравила. Сутрадан, кад се вријеме смирило, некако смо стигли до Пландишта. Сараниле смо дијете и к'о двије сиње кукавице завијене у тугу и очај животариле дан за даном. Баба је, покој јој души, стално понављала како је то била божија судбина и да се то све тако морало десити, јер нико од властите судбине побјећи не море.

Након шест мјесеци родио си се ти. Не знам да ли си осјетио, али све ове јаде и ти си са мном у трбуву моме проживио. У шуми, у колиби, без игдје икога и ичега дошао си на свијет с мукама Исусовим. Ни оца да помогне, ни кума да име да, ни попа да дијете крсти. Шта ћемо Боже, шапутале смо и молиле га да нам пут просвијетли.

Сутрадан баба Станија рече: – Слушај Љепосава, мене су ноћас у сну анђели савјетовали и ја ћу тако и урадити. Покојни Миодраг је и крштен и уписан и има своје податке о рођењу и код попа и код власти. За његову смрт нико не зна осим нас двију и драгог Бога, ту се прекрсти. Ово дијете ће наставити његов живот. Носиће његово име, његов датум рођења и све остало што је Миодрагу припадало. Ако Бог да па му се отац однекуд појави, њему ћемо само рећи истину, а ја ћу га мајчиним млијеком заклети да то ником не говори. Ја се ево пред Богом, а тебе овим дјететом заклињем да ово остане наша тајна. Зар сам се могла противити и нешто друго урадити?

Отац ти је као што знаш у партизанима погинуо и никад није сазн'о ништа од овога. Баба је своју тајну однијела у гроб са собом, а ја ево, страх ме од Бога лагати, одлучи' да ти истину кажем. Ко велим ред је да ти знаш, а ти одлучи да ли ћеш још коме рећи или ћеш за себе задржати. Углавном нека знаш да ево колико година има како живиш, да живиш туђи живот, живот мог првог сина и твог брата Миодрага.

Тако заврши она, а ево завршавам и ја, јер је вријеме за ручак већ одавно прошло.